

DTP: Mihaela Chiriță

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ȘTEFĂNESCU, CRISULA

Valoare și Adevăr . De vorbă cu Nicolae Florescu

Crisula Ștefănescu ; postf. de Mihaela Albu. -

Craiova : Aius, 2021

ISBN 978-606-562-966-0

I. Albu, Mihaela (postf.)

821.135.1

Ediția a II-a, revizuită și adăugită

© Editura **Aius** Craiova, 2021

str. Pașcani, nr.9, 200151

Tel.: 0351 467 471

e-mail: editura.aius@gmail.com

www.aius.ro

Este interzisă reproducerea totală sau parțială a textelor,
pe orice suport audio, video sau electronic, fără acordul
deținătorului drepturilor de autor.

ISBN 978-606-562-966-0

Crisula Ștefănescu

VALOARE ȘI ADEVĂR

De vorbă cu Nicolae Florescu

Postfață de Mihaela ALBU

Jurnalul literar și-a propus, de la început, reabilitarea, dar și integrarea în circuitul literar a scriitorilor din exil. Numeroase numere ale revistei au fost consacrate *dezțăraților* și *pribegilor*, și aceasta poate să constituie meritul esențial al gândirii și orientării unei publicații, după aproape o jumătate de secol de ignorare voită a celor care au fost nevoiți să părăsească România.

Bujor NEDELCOVICI

Preocupat constant de definirea a ceea ce suntem, de rostul nostru în lume, criticul literar a reușit să caute în interiorul lucrurilor și să înrădăcineze, prin creațiile sale, o scară a valorilor ce înnobilează acea ființă dornică de cunoaștere, de adevăr, complinind-o într-o ființare.

Dana DAD

Nicolae era un iubitor al tradiției de cea mai nobilă extracție, un cunoscător în amănunt și un apărător virulent al patrimoniului imaterial și material, al datinii celebrate cu smerenie, dar alimentate cu lecturi de evanghelie și liturghie.

Ruxandra MIHĂILĂ

Cuprins

Câteva precizări / 5

Mihail Sadoveanu, o iubire de o viață / 9

Nicolae Florescu și exilul românesc / 56

Ultima întrevvedere cu Nicolae Florescu / 98

Valoarea metafizică a poeziei / 112

Scriitorul Nicolae Florescu – martor
și acuzator al timpului prezent
(Postfață de Mihaela Albu) / 119

Notă biobibliografică Crisula Ștefănescu / 125

Notă biobibliografică Nicolae Florescu / 131

Referințe critice / 135

CÂTEVA PRECIZĂRI

Convorbirile mele cu Nicolae Florescu nu au fost programate și nu au niciun plan de desfășurare, ci sunt înregistrarea aleatorie a unor discuții spontane în timpul întâlnirilor noastre din toamna anului 2011, când am venit în țară pentru mai multe evenimente culturale: Târgul de carte Gaudeamus, Simpozionul Alexandru Ciorănescu, organizat cu ocazia centenarului nașterii sale, precum și amenajarea Muzeului Ciorănescu la Moroeni. Următoarea întâlnire cu Nicolae Florescu a avut loc în vara anului 2012, când am fost la Bookfest.

Nu aveam aceleași puncte de vedere asupra multor evenimente și oameni. Nicolae Florescu nu împărtășea entuziasmul meu pentru anumite persoane și nici eu nu eram de acord cu multe din opiniile sale.

Nu cred însă că e obligatoriu ca doi oameni să fie mereu de aceeași părere pentru ca să se înțeleagă și să se aprecieze. E nevoie numai de corectitudine, de a ști exact pe ce poziție se găsește celălalt sau ce atitudine are față de un eveniment sau altul și de a încerca să-i respecti opiniile sau să le opui, dacă nu

ești de acord, un punct de vedere susținut de argumente. Numai fățarnicia, ipocrizia, falsa solitudine cred că sunt condamnabile și pot împiedica doi oameni să aibă o atitudine prietenească unul față de celălalt.

În ultimul timp am totuși din ce în ce mai tare impresia că vorbesc despre niște lucruri care nu mai sunt prețuite la bursa de valori, despre lucruri care aparțin unei lumi în plină destrămare. Și îmi amintesc mereu vorbele lui Nicolae Florescu: „*Se întâmplă în prezent lucruri grave, foarte grave.*”

De ce publicăm aceste convorbiri? În primul rând pentru că Nicolae Florescu a dat puține interviuri, de regulă fiind cel care punea întrebări. Ori, în cazul de față, rolurile sunt inversate, Nicolae Florescu fiind cel care răspunde.

În al doilea rând, pentru că fiind vorba de discuții prietenești, înregistrate fără intenția de a le face publice, Nicolae Florescu vorbește liber, fără nicio inhibiție. Nu era de altfel omul care să se rețină: când avea ceva de spus, o spunea cu orice risc. Dar aici nu exista nici măcar umbra unui risc, astfel că Nicolae Florescu își exprimă cu o sinceritate desăvârșită puncte de vedere asupra unor persoane cunoscute sau evenimente trăite.

E limpede că Nicolae Florescu își asumase o misiune: considera că este de datoria

intelectualului să identifice răul și să-l scoată în evidență. Să tragă un semnal de alarmă, atâta timp cât se mai poate, și să încerce să facă ceva să îndrepte lucrurile dacă se mai pot îndrepta. Considera că este deja târziu, foarte târziu. Spera să nu fie prea târziu. Îi detesta pe acei intelectuali, vânduți, cum îi numea, care pun mai presus interesul personal decât pe cel al nației, ideea de progres mai presus de tradiție.

În ființa lui Nicolae Florescu se înfruntau în permanență, cel puțin aceasta este impresia mea, două persoane, una aproape timidă, tăcută, frământată de neliniști existențiale, extrem de delicată, și o alta bătaioasă, pusă mereu pe contestare, nu fără argumente, bineînțeles, gata să riște totul, inclusiv poziția socială sau pierderea unui prieten sau susținător, gata să plătească orice preț, numai să spună ceea ce gândea. Această, nu impulsivitate, dar sinceritate, i-a adus multe inamiciții și a făcut ca în anii din urmă să trăiască destul de izolat. Era și o autoizolare, impusă din dorința de a se concentra asupra scrisului, de a folosi timpul pe care îl mai avea la dispoziție spre a spune ceea ce credea despre evenimentele la care a fost martor, de a depune mărturie în speranța că va veni și ziua în care adevărul și valoarea se vor impune. Scria pentru ca noile

generații, necorupte, să aibă acces și la alte surse, nu numai la cele „ticăloșite”, după cum îmi mărturisea în mod repetat. Opunea ideea de național celei de internațional, considerând naționalul ca o aspirație spre absolut. Nu refuza ideea de progres, dar considera că tot ceea ce trăia din 1989 încoace era cu totul altceva decât își imaginase, că dorise cu ardoare ceea ce numea eliberare, numai ca să constate că așa-zisa eliberare nu se deosebea, în opinia sa, prea mult de ceea ce trăise sub comuniști.

MIHAIL SADOVEANU, O IUBIRE DE O VIAȚĂ

Sadoveanu și ideea națională

O după-amiază caldă, neobișnuit de caldă, de început de iunie. În bibliotecă este însă răcoare; jaluzelele sunt trase și lumina pătrunde filtrată și odihnitoare. Sunt în vizită la Ileana și Nicolae Florescu. De câte ori vin în țară, la București, trec să-i văd. De fapt, trec este doar așa o vorbă. Stăm cu orele la taifas. Vin pe la prânz și de multe ori ne apucă seara. Atunci amândoi coboară cu mine și mă însoțesc într-o plimbare; cam zece minute de mers pe jos din Sandu Aldea până în Aviator Stâlpeanu.

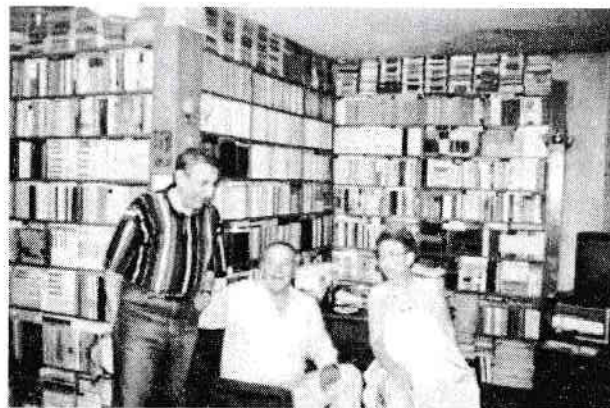
Ne amintim de cei pe care-i cunoaștem sau i-am cunoscut, povestim ce s-a mai întâmplat în timpul care a trecut de la ultima noastră întâlnire, pe unde ne-am făcut vacanțele, ce lucruri extraordinare am mai văzut sau aflat, despre ultimele publicații și apariții editoriale, despre cărți în lucru. Discuțiile noastre sunt mai totdeauna animate. Nu avem aceleași opinii asupra unor oameni și evenimente, ceea ce face discuțiile

și mai captivante. Nicolae Florescu se înfierbântă, se agită, se enervează. Când temperatura devine foarte ridicată, Ileana încearcă să-l calmeze: „Nicolae, mai încet, că nu-ți face bine!” Aduce cupele cu înghețată de fructe: „Hai, să vă răcoriți! Am niște căpșune grozave, le-am luat azi din piață! Nu vreți să puneți câteva peste înghețată? Frișcă?”

Cu bunătățile aduse de Ileana, luptându-ne cu lingurița prin nămeții de frișcă, continuăm să vorbim pe un ton ceva mai înalt decât cel normal, dar calmul s-a instaurat din nou. Nicolae Florescu îmi povestește ceva. Rămân cu lingurița în aer... „Nu știam!” „Cum nu? Ți-am mai spus!” „Nu, nu mi-ați spus!” „Ba da, dar nu mai ții tu minte!” „Cum să nu țin minte așa ceva?”

Mă întorc spre Ileana: „Ileana, nu mi-a spus, nu-i așa?” O iau pe Ileana de martoră. Ileana nu iese din neutralitate. Nu poate garanta pentru mine: „Eu le-am auzit de atâtea ori, că nu mai știu cui le-a spus și cui nu!” „Mie nu!” „Ba da!”, susține în continuare Nicolae Florescu, agitând lingurița amenințător. „Știți ce?”, îi spun mai în glumă mai în serios, „de-acum încolo am să înregistrez discuțiile noastre, ca să avem dovada!” Și scot din geantă aparatul de înregistrat, puțin mai mare decât o cutie de chibrituri, pe care

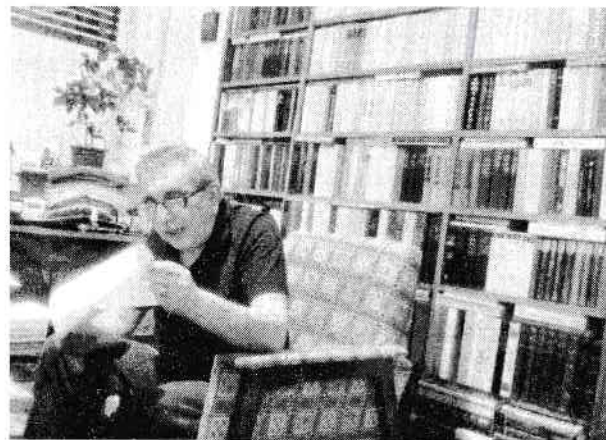
îl aveam cu mine la Târgul de carte. Ileana râde. Râde și Nicolae Florescu.

Împreună cu soțul meu, Andi Ștefănescu,
în vizită la Ileana și Nicolae Florescu,
după lansarea volumului de debut *Vraja orei*, 1998

Când am înregistrat acele ore petrecute împreună, nu m-am gândit că se vor publica vreodată cele discutate atunci, am vrut doar, mai mult în joacă, să-i pot dovedi lui Nicolae Florescu, la nevoie, că memoria nu mă înșală. Cum să-mi imaginez că în numai câțiva ani fragmente din acele înregistrări cu Nicolae Florescu aveau să apară **In memoriam**? Avea atâta energie. Mai avea atâtea de spus. Atâtea de scris. Când am vorbit la un moment dat cu Ileana despre înregistrare, Ileana mi-a propus să selectez și să-i dau un fragment pentru revista *Jurnalul literar*. În cele din urmă, convorbirile au fost publicate în întregime, în câteva numere consecutive.

Ascultând banda magnetică, l-am avut brusc în fața ochilor pe Nicolae Florescu de parcă ar fi stat din nou în fotoliu în fața mea. Intonația vocii mi l-a adus la viață mai real chiar decât fotografia pe care i-am făcut-o spontan la una dintre ultimele noastre întâlniri. Așa, din senin. Din păcate, singura din ultimii ani în care ne-am văzut. Îmi citea, cred, o pagină din cartea pe care o avea în lucru despre Sadoveanu.

În vară anului 2016, când am vizitat-o pe Ileana, în bibliotecă totul era neschimbat; și cărțile și lucrurile erau la locul lor. Ileana mi-a adus ultimele numere din *Jurnalul literar*, revista pe care continuă să o scoată împreună cu o echipă de tineri, foști doctoranzi ai lui Nicolae Florescu, Dana și Ciprian Dad, și te așteptai parcă să îl vezi pe Nicolae Florescu intrând pe ușă dintr-o clipă într-alta, să se așeze în fotoliul în care stătea întotdeauna și să-ți citească din cartea la care tocmai scria.

*

Atunci, în momentul în care am început înregistrarea, Nicolae Florescu lucra la volumul său *MIHAIL SADOVEANU – Între realitate și mit*. „Cartea mea testamentară”, mi-a spus.